

ROSTLINNÉ EXPLANTÁTY (KULTURY *IN VITRO*)

ÚVOD

HANA CEMPÍRKOVÁ

ÚSTAV EXPERIMENTÁLNÍ BIOLOGIE
ODDĚLENÍ FYZIOLOGIE A ANATOMIE ROSTLIN
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA, MASARYKOVA UNIVERZITA

Definice termínů

Explantát (Bauer 1939) je každý fragment živého pletiva, celý orgán nebo soubor orgánů, který je vytržen z korelačních vztahů celku a je pěstován v umělých podmínkách.

Definice termínů

ex plantare = pěstovat mimo

in vitro = ve skle, v umělých podmínkách

aseptická kultura = bez infekce (bakterie, kvasinky, plísně)

axenická kultura = kultura jednoho organismu

tkáňová kultura = historický pojem, přeneseno z oblasti fyziologie živočichů

Příklad septické kultury

z katalogu firmy Duchefa

houbová infekce v kultuře

Příklady infikovaných kultur

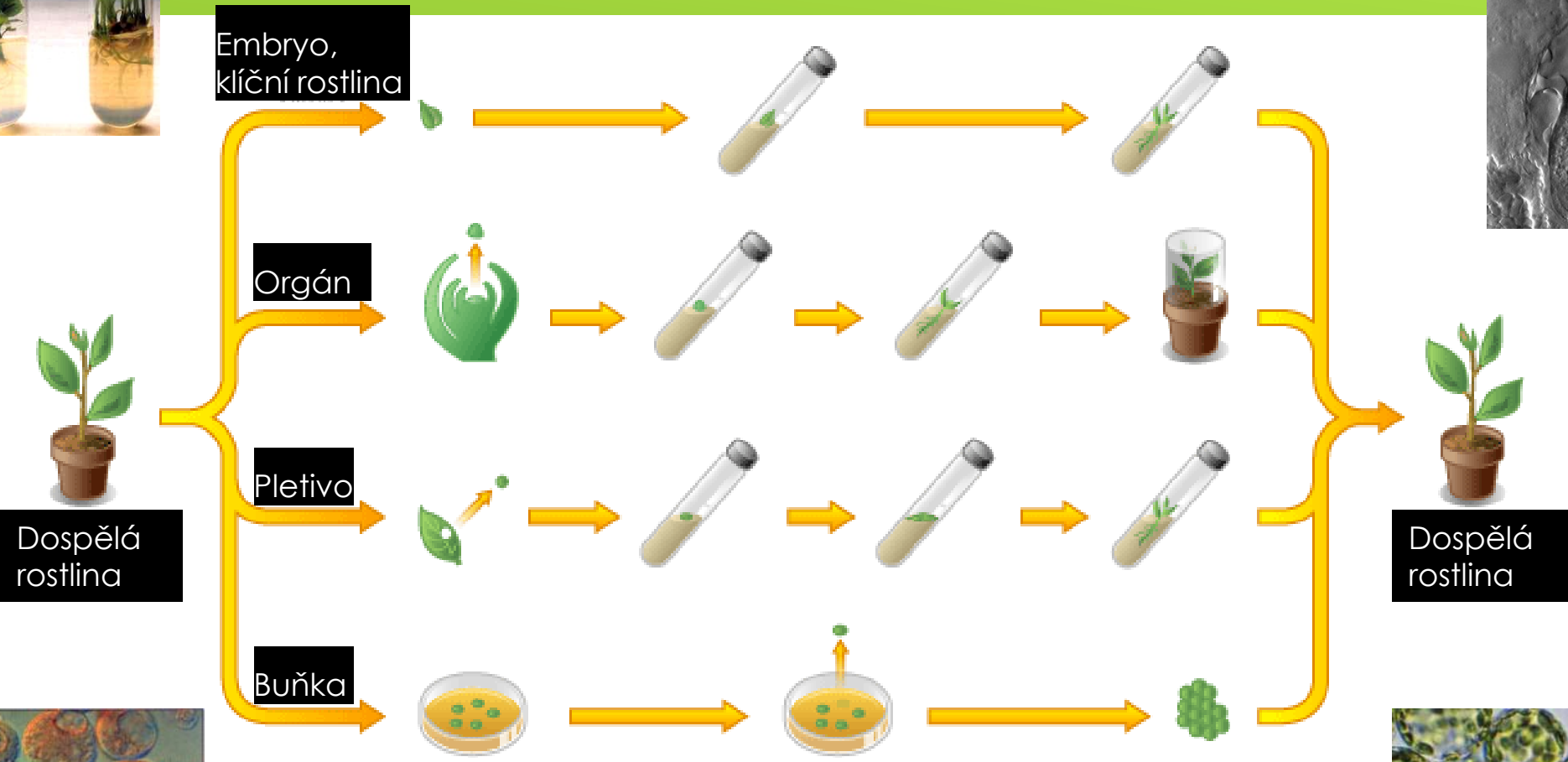
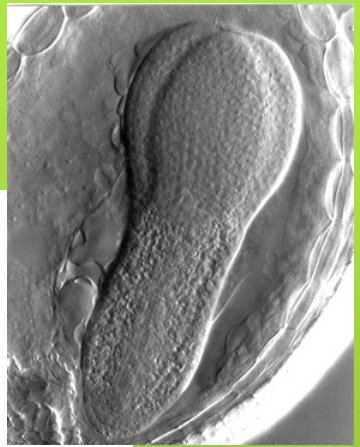

kultura infikovaná kvasinkami a bakteriemi

kultury infikované houbami

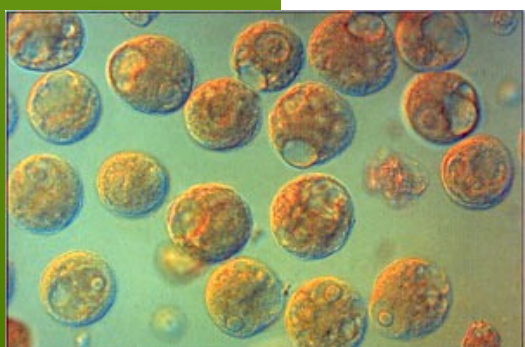

Úrovně organizace explantátu

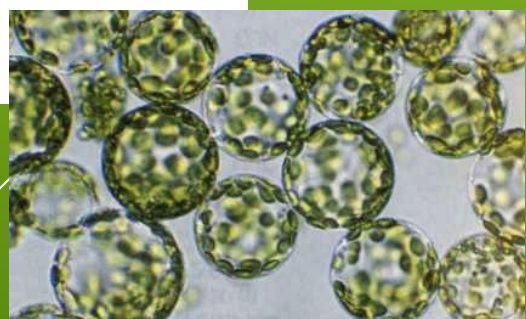

Dospělá rostlina

Dospělá rostlina

Buňka: mikrospory, pylová zrna, buněčné suspenze
Izolovaný protoplast

Příklady různých typů kultur

kalusová kultura

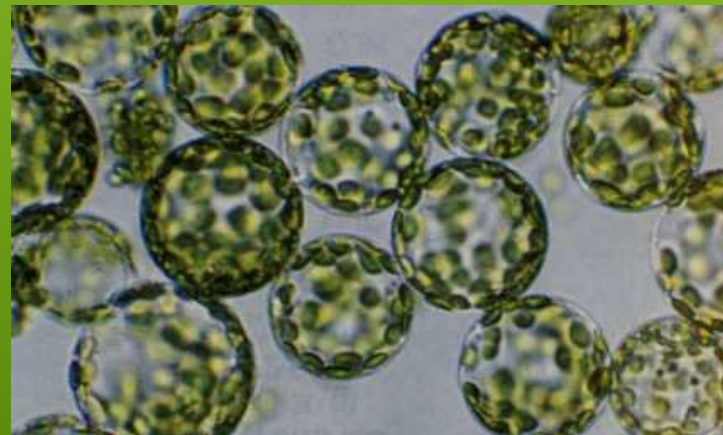
kultura prýtů

prašnicková kultura tabáku

suspenze buněk vojtěšky

roslinné protoplasty mezofylu tabáku

Kultivační nádoby pro kultury *in vitro* (sklo i plasty)

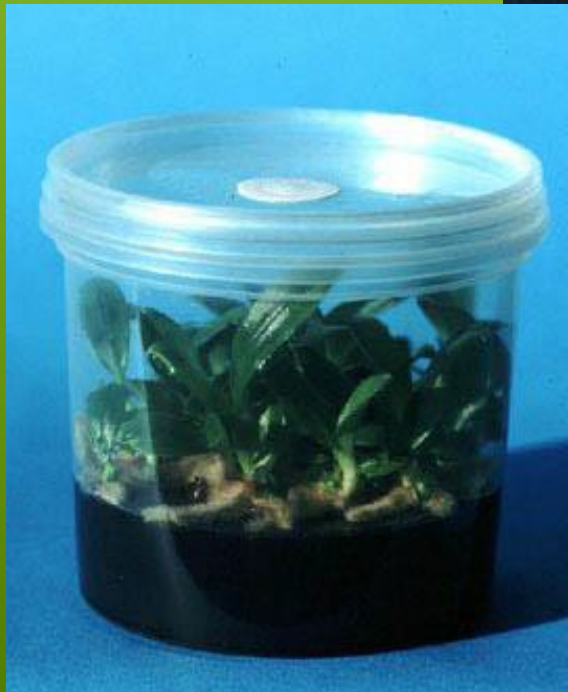
média ztužená

zkumavky, Petriho misky, Erlenmayerovy baňky,
zavařovací lahve, Magenta boxy

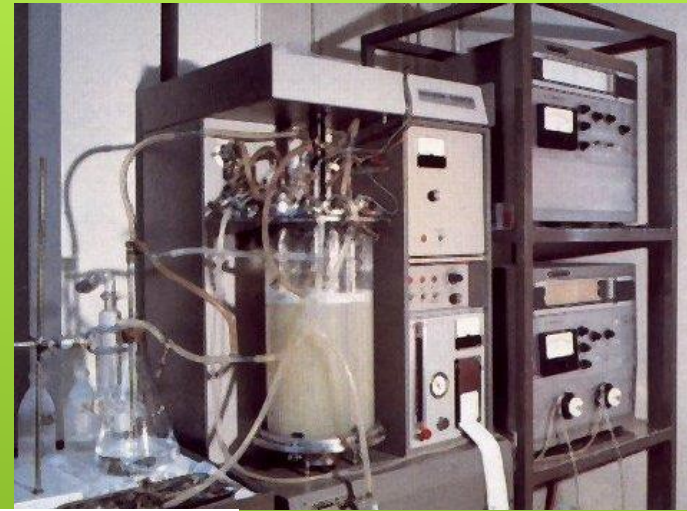
Kultivační nádoby pro kultury *in vitro* (plasty)

Suspenzní kultury

média tekutá

(nutné zajištění provzdušňování)

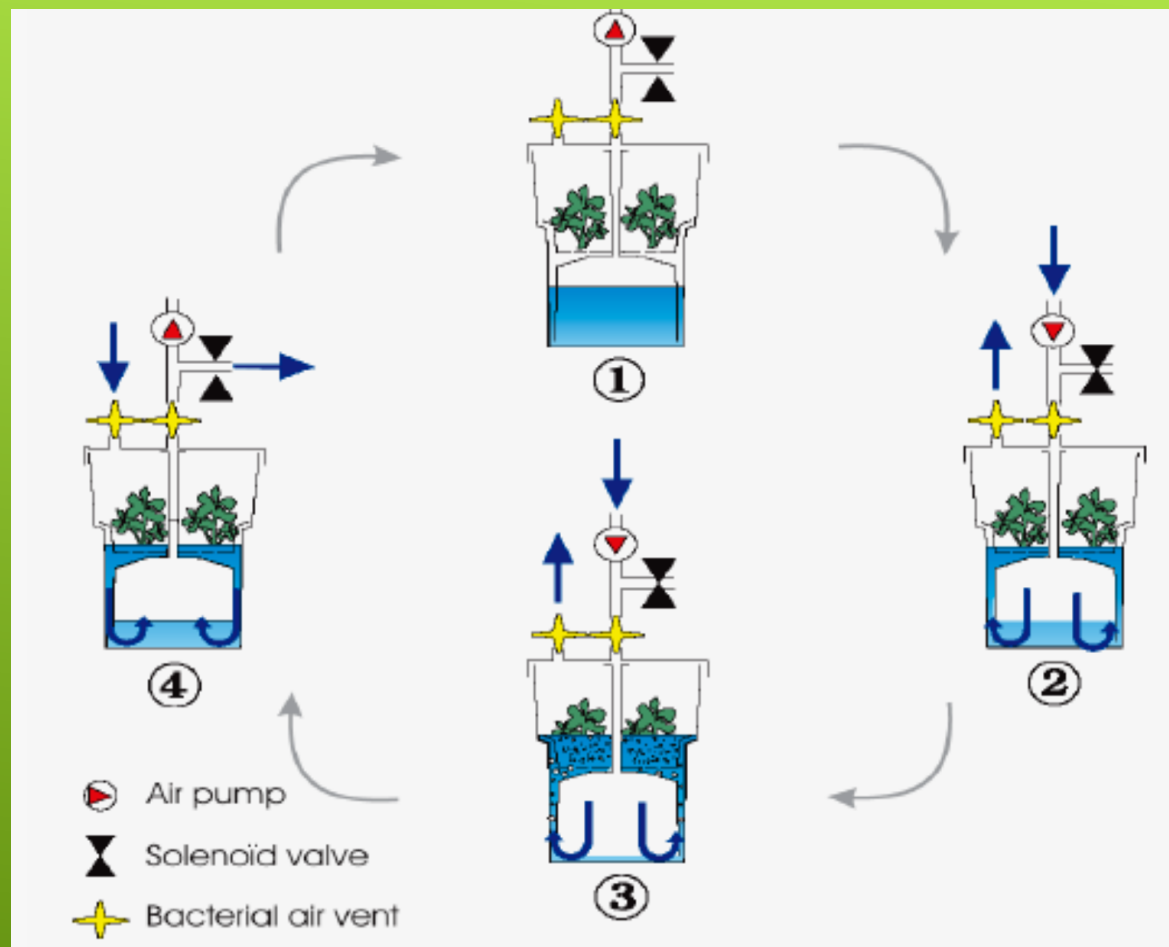
laboratorní třepačka

laboratorní bioreaktor

System Rita® dočasně zaplavované kultury

technická modifikace pro
pěstování explantátů v tekutém
médiu

www.vitropic.fr

Rostlinné explantáty

- zpočátku obor rostlinné fyziologie odlišující se svou **vlastní metodologií**
- v současnosti jsou metodickou základnou **rostlinných biotechnologií**
- později četné aplikace v **genetice a šlechtitelství**
- mají využití i v **molekulární biologii** –jsou součástí metod množení rostlin, transformace, selekce ...

Totipotence = schopnost jedné buňky dát vznik všem typům buněk
Pluripotence = schopnost dělení kmenové buňky a její schopnost diferenciac

Využití explantátů

A. Získání teoretických poznatků

- buněčné dělení
  - totipotence rostlinné buňky
  - diferenciací rostlinné buňky a pletiva
  - metabolismus
  - regulační mechanismy
  - transformace a mutageneze
-

Využití explantátů

B. Praktické aplikace

- **rychlé množení ve velkých kvantech**
- urychlování šlechtitelských cyklů
- získávání vzdálených hybridů („embryo rescue“, opylení *in vitro*)
- získávání haploidů a dihaploidů
- ozdravování od virů
- umělá semena
- genové banky, kryoprezervace

Zajímavé adresy:

<http://users.ugent.be/~pdebergh/ind/content.htm>

- Univerzita Karlova (Praha):
<https://sites.google.com/a/natur.cuni.cz/lab007/>
- ČZU, Fakulta tropického zemědělství (Praha): <https://www.ftz.czu.cz/en/r-9419-departments/r-10236-laboratories/r-10239-laboratory-of-plant-tissue-cultures>
- Univerzita Palackého (Olomouc): <http://www.rustreg.upol.cz/o-nas/>
- Laboratoř tkáňových kultur rostlin na MENDELU: Agronomická fakulta (Brno), Zahradnická fakulta (Lednice), Botanická zahrada a arboretum (Brno: <https://web2.mendelu.cz/arboretum/>)
  - <https://ucb.af.mendelu.cz/veda-a-vyzkum/vyzkumna-skupina-nanobiotech-rostlin-a-mikroras/laborator-rostlin/>
- Výzkumný ústav bramborářský Havlíčkův Brod

Historický přehled počátky kultur

Gottlieb Haberlandt

* 1854 Altenburg (Mosonmagyaróvár)

† 1945 Berlín

☐ považovaný za otce kultur rostlinných explantátů

Kultivoval explantáty:

- parenchym listů
- dřev stonku
- svěrací buňky průduchů
- trichomy *Tradescantia*

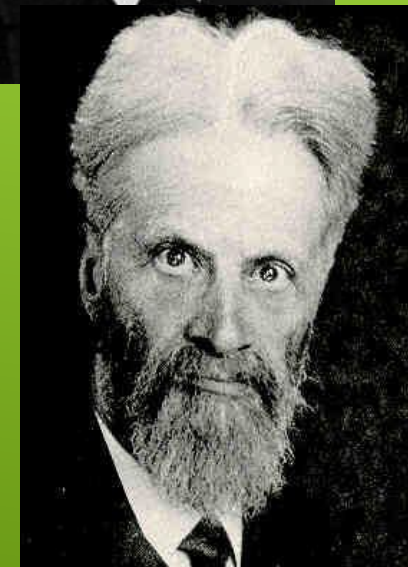
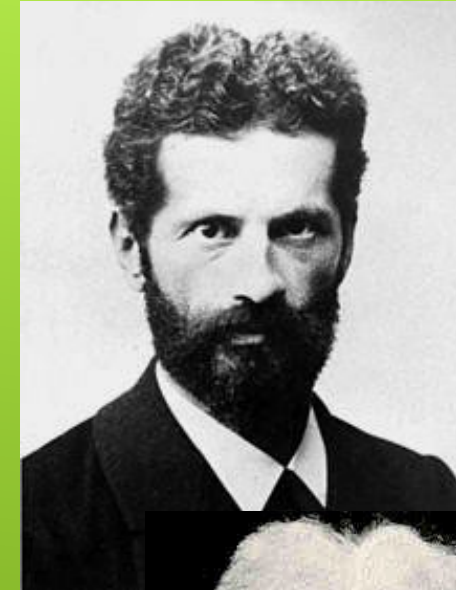
ale i sběratel prvních zklamání

- neznalost výživy (Knoppův roztok, sacharóza, asparagin a pepton) a fytohormonů
- nesterilní kultura
- vysoce diferencované buňky v kultuře

krátkodobé přežívání kultur

přesto Haberlandt věřil v budoucnost kultur *in vitro*
a formuloval 1902 teorii o totipotenci rostlinné buňky
(Kulturversuche mit isolierten Pflanzenzellen)

1922 **Knudson** - výsevy orchidejí *in vitro*

1925 **Laibach** – izolovaná embrya lnu (*Linum*)

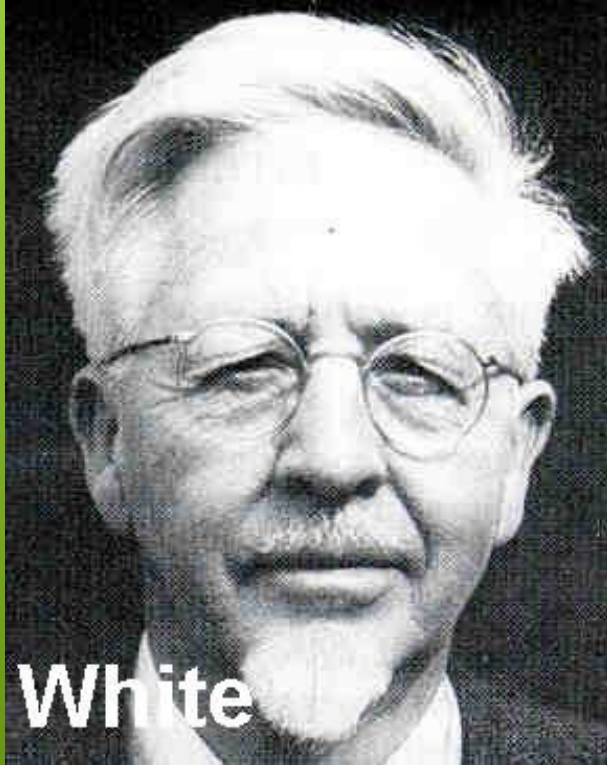
„Totipotence“ rostlinné buňky

totipotence diferencovaných rostlinných buněk předpovězena v roce 1902 **Gottliebem Haberlandtem** (1854 –1945)

a v roce 1958 experimentálně potvrzena **Reinertem** a **Stewardem** somatickou embryogenezí u mrkve

dnes se doporučuje termín totipotence nepoužívat
nahradit jeho význam termínem **pluripotence**

První pravé „tkáňové kultury“

americký rostlinný fyziolog **Philip Robert White** (1901 –1968)

1935 **P.R.White** - izolované kořeny rajčat

- cukry
- **vitamíny -B1, B6, kyselina nikotinová**
- glycin
- meristém kořenové špičky

produkce fytohormonů

Kalusové kultury

1938 **P. Nobécourt** - kalus tabáku

1938 **White** – kalus tabáku (*N. glauca* x *N. langsdorfii*)

1939 **R. J. Gautheret** - kalus vrby

Meristémové kultury

1944 - **Ernest Ball** - regenerace rostliny z izolovaného meristému (*Lupinus*)

1949 – **Limmaset** a **Cornuet** - rozdílné koncentrace virových částic v rostlinných orgánech, meristémy téměř viruprosté

1952 – **Morrel** a **Martin** - ozdravování virózních jiřin (*Dahlia*)

meriklonové množení

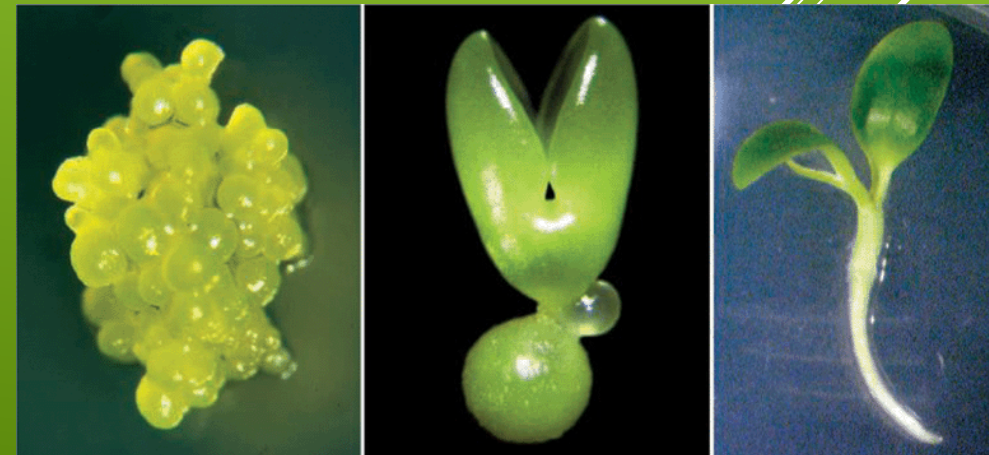
Suspenzní kultury

1958 – **Steward a Reinert** - tekuté médium, třepané kultury buněk a buněčných shluků

→ kalusy i regenerace rostlin

Somatická embryogeneze

pokusné potvrzení platnosti buněčné teorie **Schleidena** (1838) a **Schwanna** (1839) i **Haberladtovy** teorie o totipotenci somatických buněk

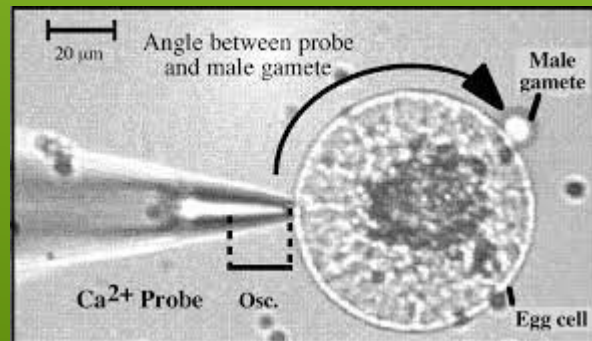

Opylení a oplození *in vitro*

1960 - indická škola: **Kanta, Maheshwari, Rangaswami**
různé metody aplikace pylu na explantát

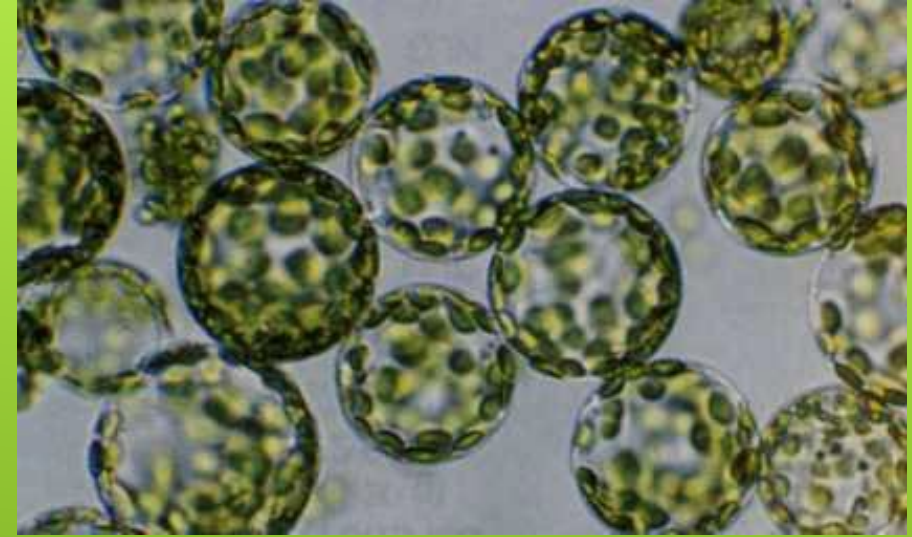
1965 - polská škola: **Zenkteler**

1965 - české pokusy: **Tupý, Balatková (ČSAV Praha), Sladký (MU Brno)**

Rostlinné protoplasty

1970 - **Takebe a Nagata** - regenerace rostlinek tabáku z izolovaných protoplastů
- fúze protoplastů - somatická hybridizace = cybridy

Transformace rostlinného genomu

Marc van Montagu
s **Jeffem Schellem**

1974 - důkaz integrace Ti plasmidu do rostlinného genomu
1984 - přímý přenos DNA do rostlinného protoplastu (mikroinjekce)
1986 - přímý přenos DNA do rostlinných buněk

Geneticky modifikované organismy = GMO

Ti .... Tumor indukující (*Agrobacillus tumefaciens*)

„Biotrend“ BIOTRIN

je česká nezisková organizace
vytvořená vědeckými pracovníky pro šíření
informací o moderních biotechnologiích

<http://www.biotrin.cz/>

informace nejen o českých biotechnologiích

<http://www.gate2biotech.cz/>

Užitečné stránky (angl.):

<https://www.plantcelltechnology.com/blog/>

Doporučená literatura -skripta

KOVÁČ, J.(1992): **Explantátové kultury rostlin.** -Ústí n. Labem (Skriptum UJEP).

VOTRUBA, M. *et al.*(1987): **Explantátové techniky (pro biotechnology a šlechtitele).** -Praha (Skriptum VŠZ Praha).

ŠEBÁNEK, J. *et* SLADKÝ, Z.(1988): **Biotechnologie rostlinných explantátů.** -
Brno (Skriptum VŠZ). (nyní MZLU)